

Obsah

Předmluva	7
I. INTERPRETAČNÍ ÚSKALÍ PRAMENŮ ŘÍMSKÉHO PRÁVA	9
2. INTERPRETACE POJMU FAMILIA V ŘÍMSKÉM PRÁVU SE ZAMĚŘENÍM NA JUSTINIÁNSKÁ DIGESTA	15
Familia ve významu věcném	15
Familia ve významu osobním	21
Familia aneb rodina	21
Familia aneb otroci	28
Familia aneb širší příbuzenstvo, rod	35
Stručný pohled na pojem familia v dalších vybraných právních a neprávních pramenech	36
Významy pojmu familia – shrnutí	39
3. FRUCTUS SINE USU: INTERPRETAČNÍ ÚSKALÍ	41
Usus a ususfructus	41
Fructus sine usu v pramenech práva	47
Možnosti interpretace	50
Závěr	55
4. INTERPRETAČNÍ VÝCHODISKA VZTAHU TESTAMENTÁRNÍ A INTESTÁTNÍ POSLOUPNOSTI V ŘÍMSKÉM PRÁVU	57
Uvedení do problematiky	57
Nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest	61
Testamentum militis	63
Posloupnost proti testamentu	70
Závěr	75

autoři kapitol:

1. kapitola: JUDr. Marek Novák, Mgr. Kamila Stloukalová
2. kapitola: Mgr. Kamila Stloukalová
3. kapitola: JUDr. Marek Novák
4. kapitola: Dominik Macek
5. kapitola: JUDr. Bc. Jan Ullmann

Tato publikace je výstupem z projektu SVV č. 260 358 s názvem Kritická analýza pramenů práva se zřetelem na problémy jejich interpretace a retroaktivitu.

recenzent: doc. PaedDr. JCDr. Róbert Brtko CSc.

odborná redakce: Doc. JUDr. Petr Bělovský, Dr.

technická redakce: Mgr. Kamila Stloukalová

grafika a sazba: Auditorium

jazyková korektura: Zdeněk Tejkl

www.auditorium.cz

Auditorium

Praha 2020

ISBN 978-80-87284-82-7

Předmluva

5. CRIMEN FALSI: INTERPRETACE VYBRANÝCH FRAGMENTŮ JUSTINIÁNSKÝCH DIGEST	77
Padělání a poškozování mincí	78
Padělání testamentárních dokumentů	86
Závěr	87
Doslov	89
Resumé	90
Prameny	92
Překlady	100
Literatura	101

O významu interpretace právní normy snad ani není třeba hovořit. Jednoznačný příkaz formulovaný císaři Valentinianem III. a Marcianem v polovině 5. století n. l. říkájící, že „Zákony musí být srozumitelné všem“ (*Leges ad omnibus intellegi debent* – Cod. Iust. I, 14, 9) se totiž nedařilo naplnit beze zbytku nikdy, a platí to bohužel i dnes. Interpretace je tedy stará jako právo samo. Ve starověkém Římě musela být zpočátku objasňována náplň obyčejových pravidel, poté proslulého zákona XII desek, zákonů z doby republiky a této nutnosti se pochopitelně nevyhnula i císařská nařízení. Je proto jen logické, že na úsvitu římské právní vědy stála interpretační činnost zvláštního kněžského sboru pontifiků, z níž posléze vyrůstá ona proslulá *iurisprudentia*, která je „znalostí věcí božských i lidských, věda o tom, co je a co není spravedlivé“ (*Iuris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia*) jak napsal známý právník Domitius Ulpianus v první knize svého díla *Regulae* (D. I, 1, 10, 2).

Interpretační pravidla se proto v římském právu, i přes jeho kazuistickou povahu, nebo spíše právě proto, objevují velmi záhy. Nalezeme je, snad poněkud překvapivě, již v zákonu XII desek. Četně jsou pak zastoupena zejména v legislativě císařské doby. V pramenech římského práva však není zmiňováno použití analogie, tohoto základního pracovního nástroje používaného římskými právníky, ale opakovaně je připomínán význam obyčeje, jako nejspolehlivějšího ukazatele a průvodce při výkladu práva.

Interpretace je nedílnou součástí mechanismu fungování práva jako celku a bez ní by právo bylo často jen mrtvou literou. Výklad práva je však založen nejen na jeho znalosti, dokonce ho můžeme v jistém smyslu označit za umění, či spíše umělecké řemeslo, a ty, kdo právo vykládají, respektive jsou schopni dobře vykládat, by bylo možné plným právem nazvat *artifices*.

Vyložit právní normu opravdu není snadné, tím méně úspěšně uchopit právo tak staré, jaké je obsaženo v Digestech – zákoníku císaře Iustiniana z roku 533 n. l. Zvláště, když se jedná o velmi netypický text, který je složen z výpisků prací daleko starších klasických právníků, přičemž tato díla vznikla nejen v počátečním období císařství, ale některá z nich dokonce již na sklonku republiky.

Kapitoly tvořící tuto knihu jsou zaměřeny na různé oblasti římského práva. Jedná se o rozbor použití termínu *familia* označující často